Археолошка мапа Србије

ПОЛИТИКА 29.август 1996.године

Градина на Јелици

О граду без имена

Истраживња на Градини у почетној фази, а већ је откривено пет базилика и једна луксузна резиденција. - Археолог Михаило Милинковић не искључује могућност да се тај број повећа.

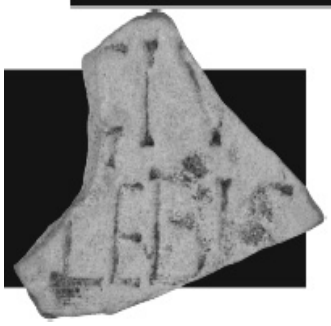

На градини једном од врхова планине Јелице, изнад Чачка, овога лета је откривена пета базилика из времена цара Јустинијана (IV век). Какав је то народ што је пре 14 векова, на свега неколико хектара, подигао пет (а можда и више) цркава и луксузну резиденцију, какве је предмете користио и шта ти предмети о њему говоре, које је ово утврђење, за сада непознатог имена, спалио и сравнио са земљом - нека су од питања која ће у овом разговору покушати да расветли археолог Михаило Милинковић, асистент на Филозофском факултету у Београду и руководилац истраживања на Градини од 1984.

Градина на Јелици - фрагменти римског споменика од белог кречњака

- Ретко се догађа да се у склопу једног утврђења наиђе на већи број базилика. Градина је, изгледа, била неки вид црквеног центра.

- Не знамо тачно обим града и куда су се све протезали бедеми. Једно је сигурно – две од пет откривених базилика биле су унутар града и то на различитим позицијама. Једна од њих на самом његовом врху и надморској висини од 846 метара. Црква која је била најудаљенија од врха Градине, око пола километра, вероватно није била обухваћена зидинама. Очигледно да је реч о гробљанској цркви јер се у њеној близини налазе остаци некрополе. Међутим, покојници су сахрањивани и унутар бедема.Старо античко правило, да сахрањивање треба да се обавља ван градских зидина, овде више није било на снази, услед промена које су се десиле на прелазу антике у средњи век.

Спаљени град

- Овога лета сте наишли и на занимљиве цивилне објекте. О чему је реч?

- Отпочели смо истраживање са самог врха Градине, на једном објекту,лепом примерку рановизантијске архитектуре, са зидовима понегде високим више од два метра, прилазним ходником, степеништем, одајама и раскошним погледом на Драгачево, Овчар и Каблар. Унутар објекта, вероватно нечије резиденције, нашли смо украсне игле од бронзе, делове шлема, вагицу од бронзе за прецизно мерење и један германски лончић. Као и сви други досад истражени, и овај објекат има јасан слој пожара, што доказује да је град страдао у насилно изазваној катастрофи. Истраживали смо још једну, помоћну зграду правоугаоне основе која нам је понудила читав репертоар занимљивих предмета. Тек истраживањем цивилних објеката добијамо праву слику о животу на овом простору, податке о занатству, трговини,социјалној структури становништва...

Градина на Јелици - поглед са висине

- Шта вам говоре сви ти покретни, ситни налази?

- То су предмети типични за романску популацију, византијско становништво које је било хришћанске вероисповести и служило се латинским језиком, о чему сведоче уломци натписа. На сребрном реликвијару, случајно нађеном 1932, израђеном у облику малог саркофага са поклопцем, био је уграviран натпис: Sankti Petri, Sankti Pauli, Sankti Johani. (Овај реликвијар је дуго прелазио из руке у руку. На крају је доспео у сарајевски Земаљски музеј и мали су изгледи да ће бити враћен тамо одакле је потекао).

Германи и Романи

- Оно што Градину чини и значајним европским налазиштем је мешање германских налазишта са романским. Германи су овде били присутни у малом броју. Познато је да их је Византија узимала у службу и да су долазили са својим породицама. Њихово присуство је утврђено по вештачки деформисаним лобањама покојника и по покретним налазима.

Градина на Јелици - објекат број VI западни део

- Шта се од непокретних налаза још може очекивати?

- Могуће је да ово није коначан број базилика, а још се могу очекивати и стамбени и објекти јавне намене као што су цистерне, житнице, складишта, куле.

Град на Јелици је страдао крајем VI и почетком VII века, у време продора варварских племена на Балкан. Ући у траг истини о овом рано византијском утврдјењу као и пратити пут сребрног саркофага који је неки сељак продао часовничару, часовничар гимназијском професору, професор ко зна коме... Многе недоумице не би постојале да су се сачували латински натписи у целини. Мештани сведоче да их је било и да су их њихови очеви 1953., са сујеверјем и страхопоштовањем (на плочама су били урезани крстови), остављаји по страни и узимали друго камење за изградњу локалног пута.

Међутим, по наредби, ускоро су и плоче са натписима издробљене, па непознато име града на Јелици и данас лебди у прашини.

Светлана Марковић